

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ปัจจุบัน การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในประเทศไทยมีปริมาณการใช้เพิ่มมากขึ้นทุกปี และพิษภัยของสารเคมีที่มีต่อผู้ใช้และสิ่งแวดล้อมก็เป็นปัญหาสำคัญที่นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการนำสารเคมีเป็นจำนวนมากมาใช้โดยเฉพาะทางการเกษตร จึงทำให้หน่วยงานทุกฝ่ายได้ให้ความสนใจที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ และสืบเนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งในอดีตการเกษตรเป็นแบบที่มุ่งเน้นการปลูกพืชเพื่อบริโภคในครัวเรือนแบบยังชีพ แต่จากการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้มีการเร่งพัฒนาการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของประชากร และมีการผลิตพืชเพื่อการค้า โดยการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกมากขึ้นทำให้เกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้นตาม ในการเพาะปลูกพืชเฉพาะอย่างหรือการปลูกพืชเชิงเดี่ยวนั้นทำให้เกิดการระบาดของศัตรูพืชได้อย่างรวดเร็ว มีผลทำให้ต้องมีการพึ่งพาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น จึงส่งผลต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม ซึ่งการมุ่งเน้นการเกษตรเพื่อการค้าในปัจจุบันยังทำให้คุณภาพของผลผลิตมีคุณค่าทางโภชนาการต่ำ และมีสารเคมีตกค้างในพืชผักเกินมาตรฐาน เกษตรกรที่มีพฤติกรรมมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของตลาดมากเกินไป โดยลืมนำความสำคัญแก่คุณภาพผลผลิต คุณค่าต่อสุขภาพอนามัย รวมไปถึงสารเคมีที่ตกค้างหรือปนเปื้อนมากับผลผลิตด้วย (มนัส สุวรรณ, 2538)

การดำเนินนโยบายการเกษตรเพื่อการค้าเชิงพาณิชย์ เป็นการสนับสนุนวิถีชีวิตการเกษตรเชิงเดี่ยวซึ่งมีส่วนสนับสนุนให้เกษตรกรมีการพึ่งพาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตทำให้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกลายเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญและมีความจำเป็นสำหรับเกษตรกร โดยได้เข้ามามีบทบาทในการรักษาผลผลิตไม่ให้ถูกทำลาย ดังนั้นจึงทำให้มีปริมาณการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งสารกำจัดแมลง สารป้องกันและกำจัดโรคพืช และสารกำจัดวัชพืชมายใช้ในภาคการเกษตรเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยทั่วไปสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีอยู่ประมาณ 200 ชนิด ที่นำมาใช้กันมากในการเกษตร ได้แก่ สารเคมีกำจัดวัชพืช (Herbicide) 50 %, สารเคมีกำจัดแมลง (Insecticide) 30 %, สารเคมีกำจัดโรคพืช (Fungicide) 15% และสารเคมีชนิดอื่น 5 %

จากรายงานข้อมูลการนำเข้าสารเคมีการเกษตร ปี พ.ศ. 2542 ของกองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร พบว่า สารเคมีการเกษตรที่นำเข้ามากที่สุด คือ สารกำจัดวัชพืช มีปริมาณ 27,639 ตัน คิดเป็นมูลค่า 3,260 ล้านบาท รองลงมาคือ สารกำจัดแมลง มีปริมาณ 19,525 ตัน คิดเป็นมูลค่า 6,589 ล้านบาท และ สารป้องกันและกำจัดโรคพืช มีปริมาณ 19,525 ตัน คิดเป็นมูลค่า 914,321 ล้านบาท จะเห็นว่าประเทศไทยได้นำเข้าสารเคมีเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นข้อมูลจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยระบุว่า ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากที่สุด ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ดวงใจ เนตรทิพย์, 2540)

การที่เกษตรกรมีการใช้ยาฆ่าแมลงชนิดเดียวกันเป็นประจำ ทำให้เกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืชครั้งใหม่ภายหลังการใช้สารเคมีเป็นการระบาดที่มีความรุนแรงมากกว่าเดิม หรือเกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืชชนิดอื่นที่ไม่เคยระบาดมาก่อน ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการขาดศัตรูธรรมชาติ ตัวห้ำ ตัวเบียน ที่สำคัญในการควบคุมปริมาณของแมลงศัตรูพืชที่ถูกทำลายไปเมื่อมีการใช้สารเคมีที่มีพิษกว้างฆ่าแมลงได้มากชนิด (broad-spectrum insecticide) หรือมีการใช้สารเคมีที่มีฤทธิ์ไม่เฉพาะเจาะจงกับแมลงศัตรูพืช จึงทำให้เกิดภาวะไร้สมดุลระหว่างแมลงศัตรูพืชและแมลงศัตรูธรรมชาติผลที่ตามมาคือ ทำให้เกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืชอย่างรุนแรงดังกล่าว ปัจจุบันมีแมลงศัตรูพืชที่สร้างความต้านทานต่อสารเคมีสังเคราะห์แล้วกว่า 500 ชนิด สารเคมีแต่ละชนิดจะทำให้แมลงสร้างความต้านทานในอัตราที่ต่างกัน เช่น การสร้างความต้านทานในสาร DDT./Methoxychlor แมลงจะใช้เวลาเฉลี่ย 6.3 ปี, สารเคมี Lindane /Cyclodienes แมลงจะใช้เวลาเฉลี่ย 5 ปี, สารเคมีในกลุ่ม Organophosphate แมลงจะใช้เวลาเฉลี่ย 4 ปี, สารเคมีในกลุ่ม Carbamate แมลงจะใช้เวลาเฉลี่ย 2.5 ปี และสารเคมีในกลุ่ม Pyrethroid แมลงจะใช้เวลาเฉลี่ย 2 ปี ส่วนสารเคมีที่เกษตรกรใช้ส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มออร์แกโนฟอสเฟต เช่น คลอร์ไพริฟอส เมทามีโดฟอส พบว่า แมลงศัตรูพืชสามารถสร้างความต้านทานต่อสารเคมีในกลุ่มนี้จำนวน 260 ชนิด รองลงมาคือกลุ่มคาร์บาเมต เช่น แลนเนต จำนวน 85 ชนิด และกลุ่มไพรีทรอยด์สังเคราะห์ จำนวน 48 ชนิด (สุภาณี พิมพ์สมาน, 2541)

นอกจากนี้การใช้สารเคมียังทำให้สารพิษแพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดปัญหาต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในระบบนิเวศ เนื่องจากการใช้สารเคมีในที่แตกต่างกันการฟุ้งกระจายของสารเคมีก็จะแตกต่างกันอีกด้วย อย่างเช่น การเลือกใช้สารเคมีแบบฝุ่นผงในแต่ละครั้งปริมาณสารเคมีที่ตกลงบนต้นพืชมีเพียงร้อยละ 10-20 และการเลือกใช้สารเคมีโดยการฉีดพ่นแบบน้ำปริมาณสารเคมีที่ตกลงบนต้นพืชมีเพียงร้อยละ 25-30 ส่วนสารเคมีที่เหลือจะสะสมในสิ่งแวดล้อมและบางส่วนฟุ้งกระจายไปในบรรยากาศทำให้แมลงที่มีประโยชน์ตาย และบางส่วนซึมลงไปในดิน ในน้ำ ทำให้ได้เดือนดินและจำนวนปลาในน้ำมีปริมาณลดลง สารเคมีส่วนใหญ่มักจะถูกฝนชะไหลลงสู่

แหล่งน้ำทำให้การถ่ายทอดมลสารและพลังงานผ่านห่วงโซ่อาหารเกิดมลพิษทำให้สิ่งมีชีวิตตายได้ นอกจากนี้ยังทำให้ขั้นตอนระดับการบริโภคอาหารของห่วงโซ่อาหารน้อยลง ไม่สลับซับซ้อน เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตทั้งหลายในธรรมชาติทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ในที่สุดก็จะทำให้ระบบนิเวศเสียความสมดุลไป จะเห็นว่าปัญหาเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม นั้นมิได้เกิดขึ้นเฉพาะพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมีเท่านั้น แต่อาณาเขตพื้นที่ยังสามารถที่จะขยายแพร่กระจายในพื้นที่บริเวณกว้างได้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมายดังกล่าวแล้วนั้นนอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดพิษภัยต่อสุขภาพอนามัยของผู้ใช้และผู้บริโภคอีกด้วย

อันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพนั้นมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจากการศึกษาของสุภานี พิมพ์สมาน (2541) กล่าวว่า สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถเข้าสู่ร่างกายทางตรงนั้นเกิดจากการได้รับสารเคมีระหว่างการใช้ในแปลง ส่วนทางอ้อมนั้นเกิดจากการได้รับสารเคมีที่ตกค้างอยู่ในพืชผักได้ที่ใช้บริโภคตลอดจนสภาพแวดล้อม ซึ่งการได้รับพิษเฉียบพลันโดยตรงเป็นอันตรายที่เด่นชัดที่สุดอาจทำให้เสียชีวิตได้ สารเคมีสามารถเข้าสู่ร่างกายได้ 3 ทาง คือ ทางผิวหนัง ทางปาก และ ทางการหายใจ ปัญหาพิษภัยของสารเคมีกำจัดต่อสุขภาพนั้นส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมการใช้สารเคมีอย่างผิดวิธีของเกษตรกรทำให้เกิดการเจ็บป่วย จากสถิติของระบาควิทยาของกระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ. 2539 ได้รายงานสถิติผู้ป่วยและเสียชีวิตจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีมากที่สุด จำนวน 41 ราย พบว่ามีสถิติอัตราผู้ป่วยและเสียชีวิตจากพิษของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงสุด ได้แก่ ภาคเหนือ 13.78 คน ภาคกลาง 3.42 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1.94 คน และภาคใต้ 1.34 คน ต่อประชากรหนึ่งแสนคน ตามลำดับ สำหรับชนิดของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยและเสียชีวิต พบว่าเกิดจากยาฆ่าแมลงกลุ่มออร์แกโนฟอสเฟตสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.37 รองลงมาคือ ยาฆ่าหญ้า ร้อยละ 25.34 และ ยาฆ่าแมลงกลุ่มคาร์บาเมท ร้อยละ 13.34 (กระทรวงสาธารณสุข, 2539 อ้างใน ประพิมพ์ วรรณสม, 2543) อาการที่แสดงหลังจากรับพิษสารเคมีมีอยู่ 2 แบบ คือ พิษเฉียบพลัน จะเกิดอาการเมื่อได้รับพิษของสารเคมีทันทีทันใด มีอาการดังเช่น ปวดศีรษะ มึนงง คลื่นไส้ อาเจียน เจ็บหน้าอก ปวดกล้ามเนื้อ หายใจติดขัด เป็นต้น และแบบที่สองคือ พิษเรื้อรัง จะเกิดอาการเมื่อได้รับพิษ และมีการสะสมสารเคมีในร่างกายมาเป็นเวลานาน อาการอาจใช้เวลาเป็นเดือนเป็นปีภายหลังจากการได้รับสารเคมีจึงจะแสดงออกมาให้เห็นอาการดังกล่าวเช่น การเป็นอัมพฤกษ์ อัมพาต โรคระบบทางเดินหายใจ และมะเร็ง เป็นต้น และจากการศึกษาของ พรนิกา ศรีสุวรรณาสกุล (2537) ได้ศึกษาการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ยาฆ่าแมลงของเกษตรกรที่ปลูกผักในตำบลบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติตัวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ยาฆ่าแมลง เกษตรกรมีอาการผิดปกติจากการใช้ยาฆ่าแมลงคือ แน่นหน้าอก เวียนศีรษะ อ่อนเพลีย และมีการรักษาพยาบาลตนเอง

จากปัญหาผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อผู้ใช้และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นดังกล่าว สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมการใช้สารเคมีที่ไม่ถูกต้องของเกษตรกร ปัจจุบันยังพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ยังไม่ถูกต้องมีการใช้สารเคมีอย่าง ฟุ่มเฟือย ใช้มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น และมีการปฏิบัติใช้อย่างผิดวิธีไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำที่ระบุไว้ในฉลากอย่างเคร่งครัด ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของ เกษตรกร จึงก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพร่างกายและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามมา

จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดหนึ่งที่เกษตรกรมีการปลูกหอมแดงจำนวนมาก นิยมปลูกสืบทอด กันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และมีปริมาณผลผลิตหอมแดงสูงที่สุดในประเทศ จากสถิติการเกษตร ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2542 พบว่า จังหวัดลำพูน มีปริมาณผลผลิตหอมแดงสูงที่สุดในประเทศ โดยมีปริมาณ 55,899 ตัน และผลผลิตเฉลี่ย 2,389 กิโลกรัมต่อไร่ (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร, 2543) แต่อย่างไรก็ตาม การปลูกหอมแดงเกษตรกรต้องเสี่ยงกับการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ตลอดเวลา หากปีใดสภาวะอากาศเหมาะสมก็จะเกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืชอย่างรุนแรง เกษตรกรจึงต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับการป้องกันกำจัดจำนวนมาก เป็นเหตุให้ต้นทุน การผลิตสูง ทำให้เกิดการขาดทุนและยังส่งผลต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกร สิ่งแวดล้อม ในท้องที่ อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน เป็นอำเภอหนึ่งที่มีการปลูกหอมแดงมากที่สุดของจังหวัด จากข้อมูล ของสำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูนได้สำรวจพื้นที่ปลูกหอมแดงในอำเภอบ้านโฮ้ง มีพื้นที่ปลูกถึง 4,920 ไร่ และผลผลิตเป็นน้ำหนักสด 46,940,006 กิโลกรัม มากกว่าทุกอำเภอในจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะที่ตำบลบ้านโฮ้งเป็นตำบลหนึ่งที่มีการปลูกหอมแดงมากที่สุด มีพื้นที่ปลูกถึงปีละประมาณ 3,000-3,500 ไร่ โดยจะปลูกปีละ 2-3 ครั้ง (2-3 รุ่น) รุ่นที่ 1 ปลูกในเดือน ธันวาคม-กุมภาพันธ์ รุ่นที่ 2 ปลูกในเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน และ รุ่นที่ 3 ปลูกในเดือน สิงหาคม-กันยายน หอมแดง ของตำบลบ้านโฮ้งนั้นถือว่าเป็นหอมแดงที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค และตำบลบ้านโฮ้ง ยังเป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตก่อนจะส่งจำหน่ายในตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย เป็นต้น เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกหอมแดงเพื่อการค้าในปีหนึ่ง ๆ สามารถ ทำรายได้ให้กับเกษตรกรเป็นจำนวนมาก แต่ในการปลูกหอมแดงเกษตรกรต้องประสบกับปัญหา โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด โรคที่สำคัญของหอมแดง คือ โรคใบจุด และโรคแอนแทรกโนส หรือที่ ชาวบ้านเรียกว่า โรคหมาอน และ แมลงศัตรูพืชที่สำคัญที่สุดและเป็นปัญหาสำคัญของการปลูก หอมแดงมากที่สุด คือ หนอนกระทู้หอม (*Spodoptera exigua*) หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า หนอนหลอด หอม และ หนอนชอนใบหอม (*Liriomyza chinensis*) หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า หนอนดิสโก้ ซึ่งจาก ข้อมูลทางการเกษตรของอบต.บ้านโฮ้ง พบว่า ปี พ.ศ. 2544 เกษตรกรที่ปลูกหอมแดงรุ่นที่ 2-3 ต้อง ประสบกับภาวะขาดทุนเกือบทุกราย เนื่องจากหอมแดงได้รับความเสียหายจากการระบาดของ

หนอนกระพุ่มหอม จากข้อมูลสภาพพื้นที่ของตำบลบ้านโสังเกษตรกรรมมีการปลูกหอมแดงมาเป็นเวลานานมีการปลูกตลอดทั้งปี และนิยมทำการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชโดยมุ่งเน้นการใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืชเพียงอย่างเดียว จึงเป็นเหตุให้แมลงศัตรูพืชดังกล่าวสร้างความต้านทานต่อสารเคมี สารเคมีเดิมที่เคยใช้ได้ผลปัจจุบัน ไม่สามารถป้องกันกำจัดได้จึงเกิดการระบาดของศัตรูพืชอย่างรวดเร็ว ทำให้เกษตรกรต้องเลือกใช้สารเคมีที่มีความเป็นพิษแรงมากยิ่งขึ้น และมีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ

จากการศึกษาสภาพปัญหาและความเป็นมาของพื้นที่ตำบลบ้านโสัง จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษา จึงเลือกพื้นที่นี้เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการทำเกษตรกรรมแบบเข้มข้น มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงครอบคลุมพฤติกรรม 3 ขั้นตอน ได้แก่ พฤติกรรมก่อนการฉีดพ่นสารเคมี พฤติกรรมขณะฉีดพ่นสารเคมี และพฤติกรรมหลังการฉีดพ่นสารเคมีเนื่องจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องนั้นจำเป็นต้องมีการปฏิบัติใช้อย่างถูกต้องทั้ง 3 ขั้นตอนดังกล่าว โดยหากเกษตรกรไม่ปฏิบัติหรือขาดความระมัดระวังในการปฏิบัติที่ถูกต้องในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง จะทำให้เกษตรกรได้รับอันตรายจากพิษภัยจากของสารเคมีได้เท่ากันทุกขั้นตอน และศึกษาเปรียบเทียบ พฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความเชื่อด้านสุขภาพแตกต่างกัน เนื่องจากพฤติกรรมการปฏิบัติของมนุษย์ที่แสดงออกมาในการทำกิจกรรมใดๆ นั้น ไม่ได้มีเพียงปัจจัยเดียวที่เกี่ยวข้องแต่ยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่นอีกหลายปัจจัยที่เป็นส่วนกำหนดให้มีแนวโน้มของการแสดงพฤติกรรมออกมา ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการในการนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม หรือการส่งเสริมการตลาดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการเกษตร ซึ่งอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงของเกษตรกรตำบลบ้านโสัง อำเภอบ้านโสัง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความเชื่อด้านสุขภาพแตกต่างกัน

1.3 สมมุติฐานในการศึกษา

1. เกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนการฉีดพ่นที่แตกต่างกัน
2. เกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชขณะฉีดพ่นที่แตกต่างกัน
3. เกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังการฉีดพ่นที่แตกต่างกัน
4. เกษตรกรที่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนการฉีดพ่นที่แตกต่างกัน
5. เกษตรกรที่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชขณะฉีดพ่นที่แตกต่างกัน
6. เกษตรกรที่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังการฉีดพ่นที่แตกต่างกัน
7. เกษตรกรที่มีความเชื่อด้านสุขภาพต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนการฉีดพ่นที่แตกต่างกัน
8. เกษตรกรที่มีความเชื่อด้านสุขภาพต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชขณะฉีดพ่นที่แตกต่างกัน
9. เกษตรกรที่มีความเชื่อด้านสุขภาพต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังการฉีดพ่นที่แตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

- ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม เช่น อายุ การศึกษา รายได้ หนี้สิน ประสบการณ์ในการปลูกหอมแดง ขนาดพื้นที่เพาะปลูก ความถี่ในการปลูก และระยะเวลาในการใช้สารเคมี เป็นต้น
- พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติครอบคลุมทั้ง 3 ขั้นตอน ได้แก่ พฤติกรรมก่อนการฉีดพ่นสารเคมี พฤติกรรมขณะฉีดพ่นสารเคมี และพฤติกรรมหลังการฉีดพ่นสารเคมี

- การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และ ความเชื่อด้านสุขภาพของเกษตรกรที่แตกต่างกัน

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือ พื้นที่ใน 4 หมู่บ้าน ของตำบลบ้านโอง อำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน คือ บ้านห้วยกาน บ้านโอง บ้านป่าปวย และบ้านห้วยน้ำดิบ มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 930 ไร่ สาเหตุที่เลือก 4 หมู่บ้านนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่การทำเกษตรกรรมแบบเข้มข้น มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างกว้างขวาง และมีการปลูกพืชผักสลัดหมุนเวียนในพื้นที่ตลอดทั้งปี

1.4.3 ขอบเขตประชากร

เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มเกษตรกรที่มีการปลูกหอมแดง เขตตำบลบ้านโอง อำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน

1.4.4 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2547 - มีนาคม 2548

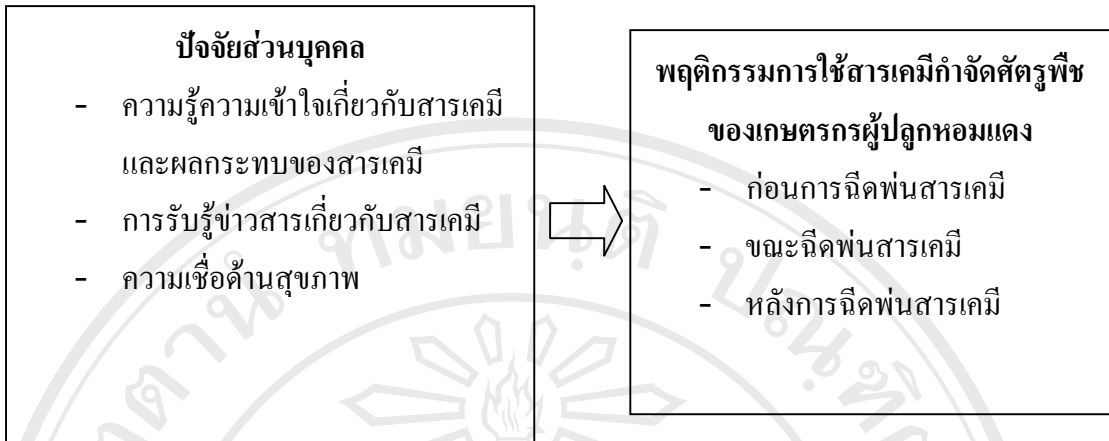
1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาค้างนี้ ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งมีดังนี้
ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
2. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
3. ความเชื่อด้านสุขภาพ

ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการปฏิบัติใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ครอบคลุมทั้ง 3 ขั้นตอน ได้แก่ พฤติกรรมก่อนการฉีดพ่นสารเคมี พฤติกรรมขณะฉีดพ่นสารเคมี และ พฤติกรรมหลังการฉีดพ่นสารเคมี เนื่องจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องนั้นจำเป็นต้องมีการปฏิบัติใช้อย่างถูกต้องทั้ง 3 ขั้นตอน

โดยสามารถแสดงกรอบความคิดในการศึกษา ได้ดังนี้

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ความถี่หรือวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรที่แสดงออกในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชครอบคลุมทุกขั้นตอน คือ ก่อนการฉีดพ่นสารเคมี ขณะฉีดพ่นสารเคมี และหลังการฉีดพ่นสารเคมี ใช้แบบวัดพฤติกรรมแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 3 ระดับ คือ ปฏิบัติทุกครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง และ ไม่ได้ปฏิบัติ

พฤติกรรมก่อนการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ความถี่หรือวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรในขั้นตอนก่อนการใช้สารเคมี ได้แก่ การเลือกใช้ชนิดสารเคมีที่เหมาะสมกับศัตรูพืช การอ่านฉลากแนะนำก่อนใช้ การตรวจสอบอุปกรณ์การพ่น และการใช้อุปกรณ์ในการผสมสารเคมี เป็นต้น ใช้แบบวัดพฤติกรรมแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 3 ระดับ คือ ปฏิบัติทุกครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง และ ไม่ได้ปฏิบัติ

พฤติกรรมขณะฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ความถี่หรือวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรในขั้นตอนที่มีการใช้สารเคมี ได้แก่ การเลือกช่วงเวลาเช้าหรือเย็นในการฉีดพ่น การยืนอยู่เหนือลมขณะฉีดพ่นและพ่นในขณะที่ลมสงบ ไม่ดื่มน้ำ สูบบุหรี่ รับประทานอาหารระหว่างฉีดพ่น และการสวมชุดป้องกันสารเคมีอันตรายจากสารเคมี เป็นต้น ใช้แบบวัดพฤติกรรมแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 3 ระดับ คือ ปฏิบัติทุกครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง และ ไม่ได้ปฏิบัติ

พฤติกรรมหลังการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ความถี่หรือวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรในขั้นตอนสุดท้ายหลังการฉีดพ่นสารเคมี ได้แก่ การทำความสะอาดร่างกายหลังจากใช้สารเคมี และมีการทำความสะอาดอุปกรณ์การพ่น หลีกเลี่ยงการเข้าไปสำรวจแปลงที่มีการพ่นสารเคมีในช่วง 1-3 วัน และการกำจัดภาชนะสารเคมีที่ใช้หมดแล้ว เป็นต้น ใช้แบบวัดพฤติกรรมแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 3 ระดับ คือ ปฏิบัติทุกครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง และ ไม่ได้ปฏิบัติ

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ระดับความรู้ความเข้าใจใน ส่วนของข้อเท็จจริง ข้อมูล รายละเอียดต่างๆ ที่บุคคลเคยรับทราบเกี่ยวกับการใช้สารเคมี การป้องกัน อันตรายจากสารเคมี และผลกระทบจากการใช้สารเคมีต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ใช้แบบ ประเมินความรู้ ชนิดเลือกตอบแบบ ถูก ผิด

การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากแหล่งต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร หรือ การรับรู้จากบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้จำหน่ายสารเคมี เพื่อนบ้าน หรือจากแหล่งอื่น ๆ ในเนื้อหา เกี่ยวกับหลักการใช้ การป้องกันอันตรายรวมทั้งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ใช้แบบ ประเมินการรับรู้ข่าวสาร 3 ระดับ คือ บ่อยครั้ง นานๆ ครั้ง และ ไม่เคย

ความเชื่อด้านสุขภาพ หมายถึง ระดับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของเกษตรกรที่มีต่ออันตรายของ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและแนวทางการปฏิบัติตนเองเพื่อป้องกันพิษภัยจากสารเคมี ซึ่งอาจจะถูกต้อง หรือ ไม่ถูกต้องตามหลักอนามัย แต่เป็นความรู้สึกที่ฝังแน่นในความคิด ความเข้าใจ ในการป้องกัน ตนเองให้พ้นจากพิษภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วย